

Linneuniversitetet

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete

Genus och etnicitet bland ungdomar och personal på boenden för ensamkommande asylsökande ungdomar

En kvalitativ studie om riktlinjer kontra praktik

Författare: Josefine Algotsson

Handledare: Zara Bersbo

Examinator: Anders Giertz

Termin: VT 2012

Kurskod: 2SA46E

Abstract

Author: Josefine Algotsson

Title: Gender and ethnicity among adolescents and staff at accommodations for unaccompanied minors [Translated title]

Supervisor: Zara Bersbo

Assessor: Anders Giertz

This paper is a contribution to the debate on the caring for unaccompanied asylum seeking minors, which concerns the subject of *social work*. Right now, the unaccompanied minors are placed at homes for treatment and caring (HVB-hem) in the communities which have a contract with the Swedish Immigration Service. The homes are administered by the government of Social Services's guidelines, but the guidelines do not address significant ways the specific treatment and caring homes are to reason about gender and ethnicity of the youth who live there or the staff who work there. This means that there is a possibility for the home of treatment and caring to choose whether they should be a home for just one gender or if they should be gender-mixed. Since there is an option, the work with the minors and the decision on who to employ will be grounded on personal opinions and beliefs. My paper intends to uncover the values of gender and ethnicity of the minors and staff at these homes. This is done by qualitative interviews with three people in the leading position in three different homes that receive unaccompanied asylum seeking minors.

The results I have presented are in many ways conformed with what the previous research has raised. My respondents and the previous research agree that the unaccompanied minors are vulnerable people, who are in need of secure and trusting adults. My study shows that gender and ethnicity takes the highest expression among the staff in that they have different ways of performing the daily work. My respondents also argue that it is good to have a diverse workforce because it gives young people a chance to find someone to confide in. Above all, my paper presents the complexity of how a home for unaccompanied minors should discuss and work with gender and ethnicity in the everyday work.

Keywords: unaccompanied minors, gender, ethnicity

Nyckelord: ensamkommande ungdomar, personal, genus, etnicitet

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Undersökningens relevans.....	3
1.4 Disposition	3
2. Bakgrund	4
3. Tidigare forskning	7
3.1 Att möta och bemöta ensamkommande ungdomar	7
3.2 Könsblandade eller enkönade boenden	9
3.3 Personalsammansättningens betydelse för ungdomarna	10
4. Teoretiska utgångspunkter	12
4.1 Socialkonstruktivism.....	12
4.2 Genusteorier	13
4.3 Etnicitetsteorier	14
5. Metod	15
5.1 En kvalitativ forskningsansats.....	15
5.2 Tillvägagångssätt.....	16
5.3 Etiska överväganden	17
5.4 Metoddiskussion.....	18
6. Resultat och analys	20
6.1 Övergripande tankar om befintliga riktlinjer	20
6.2 Könsblandade eller inte könsblandade boenden	20
6.3 Etnicitet och genus hos ungdomarna.....	23
6.4 Personal på boenden för ensamkommande ungdomar	25
7. Sammanfattning och diskussion	30
7.1 Sammanfattning	30
7.2 Diskussion	32
8. Källförteckning	35
Bilaga 1.	
Bilaga 2.	
Bilaga 3.	

1. Inledning och bakgrund

Rädda Barnen uppskattade 2004 att omkring 100.000 barn och ungdomar utan vårdnadshavare rör sig inom Europa på flykt ifrån krig och förföljelse i sitt hemland eller våld inom sin egen familj (Brendler Lindqvist, 2004). Mer än 16 300 asylansökningar gjordes under 2008 av ensamkommande barn och ungdomar i 68 olika länder och 80 % av dessa gjordes i ett Europeiskt land. Sverige har en tradition av att ta emot ensamkommande barn och ungdomar och 2010 var Sverige det land som tog emot flest ensamkommande asylsökande barn och ungdomar (Brunnberg, Borg & Fridström, 2011). Enligt Migrationsverkets statistik över ensamkommande asylsökande under 2011 så var det 2657 barn och ungdomar som sökte asyl i Sverige (Migrationsverket, 2011).

Ensamkommande asylsökande barn beskrivs i svensk lagstiftning som de barn och ungdomar under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda ifrån båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare (1994:137 LMA 1§ femte stycket).

Migrationsverket hade fram till den 1:a juli 2006 ansvaret för ensamkommande barn och ungdomars asylprocess, boende och välbefinnande. Genom en lagändring så delades ansvarsområdena upp så att Migrationsverket enbart genomförde och fattade beslut i asylprocessen. Kommunernas socialtjänst blev de som tog ansvar för ungdomarnas boende och hälsa. Ändringen gjordes för barnen- och ungdomarnas bästa och det ansågs att socialtjänsten i kommunerna kunde erbjuda den erfarenhet, kompetens och det stöd som behövdes för att möta dessa barn och ungdomar (Migrationsverket, 2011a).

Länsstyrelserna är de som företräder staten när förhandlingar med kommunerna görs om boenden för ensamkommande barn och ungdomar. Kommuner som tar emot ensamkommande barn och ungdomar kallas för *anvisningskommuner* och har ett avtal med Migrationsverket enligt LMA 3§ andra stycket. I mars 2012 hade 235 kommuner någon form av avtal med Migrationsverket om att ta emot ensamkommande ungdomar (Migrationsverket 2012). De asylsökande barnen och ungdomarna placeras antingen på hem för vård eller boende (HVB-hem) eller i familjehem (Brunnberg, Borg & Fridström, 2011).

HVB- hem erbjuds på kommunernas uppdrag och är vanligtvis privat- eller kommunalt ägt och styrs av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. Föreskrifterna tar bland annat upp hur hemmen ska bedriva arbetet med ungdomarna som bor där. Riktlinjerna nämner även att hänsyn till ungdomarnas ålder och kön bör tas, att personal ska finnas tillgänglig dygnet runt och även personalens kvalifikationer för arbetet (SOSFS 2003:20). Boendena kan utöver det även ha egna mål, riktlinjer och policys ifrån kommunen eller den egna verksamheten samt egna husregler och rutiner.

Enligt Socialstyrelsens nationella HVB- register så finns det 184 boenden i Sverige som tar emot ensamkommande ungdomar. 139 av dem tar emot både pojkar och flickor, 44 stycken tar bara emot pojkar och ett hem finns tillgängligt för enbart flickor (Socialstyrelsen, 2012). I inledningen av Socialstyrelsens föreskrifter för HVB- hem så står det att *”Det kan också finnas behov av att de som vårdas eller behandlas delas upp efter kön.”* (SOSFS 2003:20 s. 4). Socialstyrelsens föreskrifter säger alltså inte hur boenden som tar emot asylsökande ungdomar ska göra, utan varje boende får själv utforma hur de vill att just deras boende ska se ut. Detta innebär att det i Sverige finns boenden för ensamkommande asylsökande ungdomar som både är enkönade och blandade utan att det finns några råd eller riktlinjer som vägleder i beslutsfattandet. Därmed finns också risken för att personliga normer och värderingar ligger till grund för vad som anses vara bäst för dessa ungdomar.

1.1 Problemformulering

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd nämns inte genus eller etnicitet på ett omfattande sätt, varken hos ungdomarna som bor där eller personalen som jobbar där. Eftersom valmöjligheten för boendena finns att i stor utsträckning utforma verksamheten som de vill ha den, så undrar jag vad det är för föreställningar och värderingar som ligger bakom de beslut som tas. Jag vill veta om personalens föreställningar om genus och etnicitet får konsekvenser för ungdomarna på boendena och om personalsammansättningen har betydelse för arbetet som genomförs på boendena. Gör personalen på boenden för ensamkommande ungdomar skillnad på, eller tar de hänsyn till kön och etnicitet hos ungdomar och personal?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att utifrån ett genus- och etnicitetsperspektiv undersöka hur och varför boenden som tar emot ensamkommande asylsökande ungdomar utformar sin

verksamhet som de gör, med fokus på ungdomar och personal. Genom att intervjua personer i beslutsfattande positioner på boenden som tar emot ensamkommande asylsökande ungdomar önskar jag, med hjälp av deras beskrivningar, svara på följande frågor:

- Vad finns det för övergripande riktlinjer för boenden som tar emot ensamkommande ungdomar och hur tillämpas de?
- Hur resonerar personalen kring etnicitet och genus på boendena?
- Vilken betydelse anser personalen att personalgruppens sammansättning har för ungdomarna på boendena?

1.3 Undersökningens relevans

Tidningen Expressen publicerade den 27 mars 2012 en debattartikel av migrationsminister Tobias Billström (bilaga 3) angående ensamkommande ungdomars boende. Han menade i artikeln att det fattades en form av boende, då de boenden som finns idag inte är anpassade för den problematik ensamkommande ungdomar har. Eftersom debatten om mottagandet av ensamkommande ungdomar är levande, så anser jag att min undersökning är ett relevant inslag i den. Detta på grund av att min uppsats lyfter upp komplexiteten mellan befintliga riktlinjer och praktik ur ett genus- och etnicitetsperspektiv. Min undersökning lyfter upp problematiken i att det är personliga åsikter och värderingar som får en stor roll i arbetet med ungdomarna och vid anställning av personal. Detta eftersom det inte finns några specifika och tydliga riktlinjer för hur boenden ska agera när det kommer till frågor om genus och etnicitet.

1.4 Disposition

I det inledande kapitlet *Inledning* har jag redovisat för min problemformulering, mitt syfte och de frågeställningar jag hoppas kunna besvara med den här uppsatsen. För att bringa mer klarhet i vilka de ensamkommande ungdomarna är enligt litteraturen och statistiken beskriver jag dem i en *bakgrund* i kapitel två. I kapitel tre presenterar jag den tidigare forskning som finns i ämnet och kapitel fyra behandlar de teoretiska perspektiven jag har valt att använda mig av. I kapitel fem redogör jag för den *metod* jag har valt att använda och i kapitel sex ägnar jag mig åt *resultat och analys* av min undersökning. Kapitel sju avslutar uppsatsen med en *sammanfattning* och jag för också en egen *diskussion* kring resultaten jag fått fram och vad uppsatsen i stort har bidragit med inom ämnesområdet. Efter det följer källor och bilagor.

2. Bakgrund

I detta avsnitt har jag valt att presentera vilka de ensamkommande asylsökande ungdomarna är enligt relevant litteratur och statistik. Jag redogör även för hur asylprocessen fungerar och hur mottagandet för dem i Sverige går till. Det gör jag för att ge en överblick och en ökad förståelse för hur situationen för ensamkommande asylsökande ungdomarna ser ut. Jag kommer i resterande text främst att använda mig av begreppet ungdomar, då det är de som min uppsats främst handlar om.

Av de 2657 barn och ungdomar som ansökte om asyl i Sverige 2011 så var drygt 63 % av dem från Afghanistan. Barn och ungdomar från den Afrikanska kontinenten utgjorde drygt 20 %, där länder som Somalia (251 st.), Eritrea (64 st.) och Algeriet (54 st.) utmärkte sig i antal. Övriga asylsökande barn och ungdomar som Migrationsverkets statistik ifrån 2011 redogör för kommer huvudsakligen ifrån Iran, Irak och Östeuropa (Migrationsverket, 2011). Den vanligaste åldern för de ensamkommande barnen och ungdomarna är mellan 16 och 17 år (Ayotte, 2000). Det stämmer överrens med Migrationsverkets statistik för 2011 som visar att det i Sverige var 59 % av de ensamkommande asylsökande ungdomarna som var mellan 16 och 17 år.

Statistiken (Migrationsverket, 2011) säger att 15 % av de barn och ungdomar som sökte asyl i Sverige var flickor. Enligt Ayotte (2000) har övriga Europeiska länder liknande könsfördelning, men det kan variera beroende på etnicitet hos barnen, anledning till varför de valt att lämna sitt hemland och vilka länder de anländer till. Medan det är många fler pojkar än flickor som flyr ifrån länder som Afghanistan, Iran och Irak till Europa, så är det jämförelsevis en mycket högre andel flickor ifrån länder söder om Sahara som anländer till Europeiska länder. Att det är fler pojkar som kommer till Europa kan bero på att flickor i flera fall inte värderas lika högt i en del kulturer, utan föräldrarna skickar istället framförallt den äldsta sonen.

Det finns många anledningar till varför människor över huvud taget väljer att lämna sina hemländer. Oftast finns det inte en huvudorsak, utan flera bidragande anledningar där krig, konflikter och förföljelser är vanligast. Men det finns också de som lämnar på grund av ekonomi och att de söker en bättre vardag för sig själva och sin familj (Brendler Lindqvist, 2004). Orsakerna till flykt kan vara olika men det finns också skillnader mellan pojkar och

flickors anledning till flykt. Till exempel kan det vara så att pojkar har en ökad risk att på något vis blir delaktiga i konflikt- och krigssituationer än vad flickor har. Det kan även anses vara mindre riskabelt för en pojke att resa ensam än en flicka. Kulturella skillnader kan också vara relevanta i sammanhanget. Flickor har över lag en större risk att bli utsatta för könsrelaterat våld (gender-related violence). Det kan bland annat innebära våldtäkt, könsstympning, tvångsgifte och tvångssterilisering. Våldtäkt och sexuellt våld används ofta som krigsföring i konfliktladdade länder och arrangerade tvångsgiften kan vara en bidragande orsak till varför flickor flyr sitt hemland (Ayotte, 2000).

I Sverige finns det tre olika skäl som kan ligga till grund för att söka asyl; *flykting, alternativt och övrigt skyddsbehövande* och *synnerligen ömmande omständigheter*. Begreppet *flykting* hänvisar till den rättsliga status som en flykting har och innebär att en person har flytt sitt hemland på grund av en välgrundad fruktan för förföljelse. Förföljelserna kan grunda sig på personens kön, sexualitet, etnicitet, politiska åsikter eller religionstillhörighet och gör att personen på grund av fruktan för sitt liv varken kan eller vill stanna i landet (Migrationsverket 2011b). *Alternativt och övrigt skyddsbehövande* är det andra skälet och innebär att den asylsökande personen inte är en flykting i lagens mening, men som fortfarande fruktar för att återvända till sitt hemland. Två huvudskäl finns till varför personen skulle vara skyddsbehövande. Det ena är att risken för tortyr, dödsstraff eller något annat omänskligt bemötande om personen återvänder är överhängande. Det andra skälet är att personen är i behov av skydd då det finns en stor risk att skadas i krig och konflikter vid ett återvändande. Naturkatastrofer som drabbat hemlandet och därmed omöjliggör ett hemvändande gör också personen till skyddsbehövande. Dock kan en person bara bli skyddsbehövande om det egna hemlandet inte kan erbjuda hjälp och skydd (ibid.). Det tredje och sista asylskälet är *synnerligen ömmande omständigheter* där personens hela situation prövas och skälen till att få stanna måste vara starka. Särskild hänsyn tas till hur barnet mår, dess anpassning till Sverige och hur situationen i hemlandet ser ut.

När en ungdom ansöker om asyl görs det hos ansökningsenheten på Migrationsverket och där får ungdomen bland annat svara på identitetsstärkande frågor och en åldersbestämning görs för att bestämma om en uppskrivning ska göras. En uppskrivning görs om ungdomen med största sannolikhet är över 18 år och då är det andra regler som gäller. Fingeravtryck tas på ungdomar över 14 år för att kunna se om asyl söks i Sverige eller i ett annat land tidigare. Har ungdomen tidigare sökt asyl i ett annat land så finns möjligheten att skicka tillbaka

ungdomen dit, på grund av *Dublinförordningen* som säger att det land där ungdomen först sökt asyl ska ha hand om ärendet (Migrationsverket 2011b).

Beroende på vart i landet ungdomen söker asyl ser förehavandet i processen lite olika ut, men generellt så tar Migrationsverket kontakt med socialtjänsten vid en inkommen asylansökan. Om ungdomen är under 18 år så placerar socialtjänsten ungdomen på ett boende och en ansökan om en god man görs. Mottagningsenheten är nästa instans och de bestämmer om ungdomen har rätt till dagsersättning, letar efter föräldrar, håller kontakt med ungdomen och informerar om beslut i ärendet. Efter detta görs en asylutredning där ungdomen berättar ingående om sin situation och sedan fattas beslut av Migrationsverkets personal. Permanent uppehållstillstånd, tillfälligt uppehållstillstånd eller avslag på ansökan är de möjliga utgångarna (Migrationsverket, 2011b).

Nio kommuner i Sverige (Malmö, Mölndal, Solna, Sigtuna, Skellefteå, Örebro, Norrköping, Gävle och Umeå) har avtal med Migrationsverket om att vara en *ankomstkommun*. Men alla kommuner i Sverige kan bli en *ankomstkommun* om det är där ungdomen först ger sig till känna. Kommunen blir därmed ansvarig för att erbjuda ett boende tills Migrationsverket kan anvisa barnet till en *anvisningskommun* (Migrationsverket, 2011a). Det första boendet de flesta ungdomar kommer till finns i *ankomstkommunen* och kallas för transitboende på grund av att det är meningen att ungdomarna bara ska stanna där en kortare tid (Fälldin & Strand, 2010). Som jag nämnde i inledningen är de flesta boenden HVB-hem och vanligen uppdelade efter var i asylprocessen de ensamkommande ungdomarna befinner sig (Migrationsverket, 2011a).

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt så redogör jag för den tidigare forskning som jag anser är viktig för den här uppsatsen. Jag vill med undersökningen exponera värderingar och föreställningar som boenden för asylsökande ungdomar förmedlar angående genus och etnicitet och ställa det i relation med Socialstyrelsens riktlinjer. Därför så behandlar den tidigare forskningen jag fokuserat på främst personer och personal som på något sätt jobbar eller kommer i kontakt med ensamkommande ungdomar.

3.1 Att möta och bemöta ensamkommande ungdomar

Ensamkommande ungdomars hälsa och välmående är redovisat i internationell forskning och flera av ungdomarna mår dåligt på grund av sin situation. Detta visar bland annat Ilse Derluyn och Eric Broekaerts studie som gjordes i Belgien och publicerades i *Ethnicity & Health* (2007). Resultatet av den studien var att ensamkommande barn och ungdomar är en högriskgrupp för att utveckla känslomässiga problem som depression, posttraumatiskt stressyndrom och ångest. Särskilt hög risk för psykisk ohälsa var det för flickor och för personer som blivit utsatta för traumatiska händelser.

Vikten av att känna samhörighet med någon och att ha ett tillförlitligt nätverk omkring sig var det som gjorde att etableringen i Sverige underlättades trots de olika utmaningarna ungdomarna ställdes inför. Det är huvudresultatet i Maria Hessles avhandling *Ensamkommande men inte ensamma* (2009). Ungdomarna hon studerade anpassade sig bra till det svenska samhället och det var på grund av deras nätverk. För att bemöta ungdomar på bästa sätt lyfter mycket av den tidigare forskningen upp vikten av vuxna personer i ensamkommande ungdomars nätverk. Socialarbetarens roll och komplexiteten i att utföra ett professionellt arbete kontra att vara en vuxen förebild tar Ravis K. S. Kohli upp i en artikel som publicerades 2006 i *Child & Family Social Work*. Han utvecklar detta vidare i *Social work with unaccompanied asylum seeking children* (2007) då han bland annat nämner reflektioner om vad ensamkommande ungdomar i Storbritannien själva ansåg att de behövde för stöd av människor de mötte under asylprocessen. Bland dem nämndes; vuxna som brydde sig och gjorde att de kände sig trygga och som förstod komplexiteten av vad det innebär att vara i de ensamkommande ungdomarnas situation.

Tillitsfulla vuxna tar även Rädda Barnens rapport *Hur har det gått?* (Gunnarsson, 2008) upp där de undersökte hur övergången från boenden i Migrationsverkets regi till kommunernas regi har fallit ut, två år senare. Majoriteten av rapportens deltagare, som arbetade på boenden, ansåg att övergången var positiv och en av anledningarna till det var att personalen kunde undvika att ha dubbla roller och att ungdomarna inte längre var misstänksamma mot personalen. Andra påtagliga effekter av lagändringen var att ett tätare samarbete mellan boende och socialtjänst uppstod och även tydligare rollfördelning mellan boende och Migrationsverket skapades. En bättre struktur i arbetet och mer fokus på ungdomarna var andra positiva förändringar som skedde i och med lagändringen.

Rapporten (Gunnarsson, 2008) tar även upp negativa åsikter som framkom där några personer som kom i kontakt med de ensamkommande ungdomarna ansåg att det i början blev sämre då kommunerna var dåligt förberedda att driva ett eget boende. Även om rapporten gjordes 2008 så säger Socialstyrelsens lägesrapport från 2012 att boenden för ensamkommande ungdomar håller en lägre kvalitet än andra HVB-hem.

Det går att läsa i Socialstyrelsens lägesrapport (2012) att från 2003 och framåt har heldygnsinsatser i form av HVB- placeringar för pojkar mellan 13 och 17 år ökat och det beror främst på att fler ensamkommande ungdomar söker sig till Sverige. De flesta av de ensamkommande ungdomarna placeras på HVB- hem, men där görs individuella bedömningar om hur verksamheten tillgodoser ungdomarnas behov bara hälften så ofta som med andra placerade ungdomar. Ungdomarnas möjlighet att vara delaktiga och påverka sig egen vårdplanering tycks generellt vara bra på HVB-hem. Men i vissa fall så anser Socialstyrelsen att ungdomarna inte visas nog respekt och att de inte fått någon förtroendefull relation med någon ur personalen. Detta är framförallt vanligare hos de ensamkommande ungdomarna än andra ungdomar som bor på HVB-hem (7 % jämfört med 2 %) (Socialstyrelsen, 2012).

Angående personalen på HVB- boenden så har de ofta den formella kompetensen i form av utbildningar, men saknar djupare kunskap om målgruppen. Detta gäller särskilt personal på boenden för ensamkommande ungdomar då nästan 20 % av boendena saknar ingående kunskaper om målgruppen. Dock ska det nämnas att en del kommuner och boenden ställer högre krav på till exempel högskoleutbildning än vad Socialstyrelsen föreskriver (Socialstyrelsen 2012). Trots det så nämns det i en SOU-rapport (2011:64) angående

motagandet av asylsökande ungdomar att flera av kommunerna som har avtal med Migrationsverket bland annat efterfrågar tydligare lagstiftningar, regelverk och riktlinjer samt kompetensutveckling.

Det som både den nationella och internationella forskningen tar upp är de ensamkommande ungdomarnas behov av stöd och support från vuxna och hur väl det tillgodoses. Även om Gunnarssons rapport (2008) menar att det har blivit bättre sedan delningen av ansvarsområdena mellan Migrationsverket och kommunerna, så kvarstår det att kvalitén är lägre på boenden som tar emot ensamkommande asylsökande (Socialstyrelsen, 2012). Detta är ett dilemma som även respondenterna i min undersökning nämner när de tar upp önskemål, men även svårigheter i att forma en personalstyrka.

3.2 Könsblandade eller enkönade boenden

Pojkarna i Monika Brendler Lindqvists rapport *Att möta de ensamkommande barnen* (2004) betonar värdet av att någon i personalen bryr sig och engagerar sig och att de då lyssnar mer på personalens åsikter och värderingar. Att ungdomarna har ett tillitsfullt nätverk i sin omgivning nämns som en viktig beståndsdel i deras välmående. Rapporten beskriver öppnandet av ett asylboende i Skellefteå och det går att läsa att det från början inte var planerat att boendet enbart skulle ta emot pojkar. Boendet blev dock bara tilldelade pojkar inledningsvis och när förfrågningar om att ta emot flickor kom så gjordes bedömningen att det inte skulle vara lämpligt att ha en ensam flicka tillsammans med pojkarna. Någon motivering till varför det inte skulle vara lämpligt att ta emot flickor nämner de inte.

Just den värderingen asylboendet i Skellefteå hade angående att de inte ansåg att det var lämpligt att ha en ensam flicka boende bland pojkarna blir viktig, då förhoppningarna är att åsikter och bedömningar som denna kan exponeras och ifrågasättas i och med denna uppsats. Därför väljer jag också att ta med Tove Pettersons SiS- undersökning *Att arbeta på enkönade eller blandade avdelningar* (2009) då jag anser att de undersökningsresultaten är intressanta och applicerbara på min studie. De ensamkommande ungdomar jag skriver om i den här uppsatsen är inte i behov av vård eller boende i traditionell HVB- bemärkelse, men eftersom boenden för ensamkommande ungdomar kan vara både enkönade och blandade och liknande frågeställningar kan uppstå, så väljer jag att ta med den i undersökningen.

Till skillnad från boendet i Skellefteå som inte ansåg att det var lämpligt att ha ett könsblandat HVB - boende så var argumenten för ett blandat boende i Pettersson SiS- undersökning (2009) flera. Ett av dem var att en könsblandad vardag var ju så samhället såg ut i stort. En lugnare stämning upplevdes också på blandade boenden då pojkarna och flickorna hjälptes åt att lugna varandras utåtagerande sidor. Några av svaren syftade till att det fanns en spänning mellan de båda könen och att det skulle vara positivt då ungdomarna ansträngde sig mer för att verka attraktiva för varandra. Att främst pojkarna började sköta sin hygien bättre på blandade boenden var det också några som tog upp. Detta var dock inte genomgående för alla respondenter och några ansåg till och med att det tvärt om var negativt med blandade boenden just för att ungdomarna kände sig tvingade att göra sig attraktiva för varandra och att det borde vara det sista de skulle tänka på i den situationen.

Föreställningen om att pojkar och flickor önskade olika aktiviteter på grund av kön och att enkönade avdelningar förstärker stereotypa uppföranden fanns också. Främsta tanken med enkönade avdelningar var att skydda flickor från att bli utnyttjade av pojkar, men även undvika att frivilliga heterosexuella relationer skulle inledas. Överlag tycktes personalen jobba för att hålla ungdomarna isär. Vad som inte verkar vara lika uppmärksammat var homosexuella relationer på enkönade avdelningar. Även pojkars och flickors egenskaper och relation till varandra beskrevs och de intervjuade nämnde att det var lättare att ta flickornas parti i en konflikt på grund av de egenskaper som tillskrevs könen (Pettersson, 2009).

3.3 Personalsammansättningens betydelse för ungdomarna

En undersökning gjord bland socialarbetare i London påvisade att det fanns skillnader i arbetet de utför med tanke på genus och etnicitet när de arbetade med ensamkommande ungdomar. Majoriteten av personalen var kvinnor och skillnaden mellan manlig och kvinnlig personal var att kvinnorna oftare fick en mammaroll till ungdomarna, medan männen inte lika ofta kopplade ihop kön och arbete. Etnicitet togs också upp då majoriteten av deltagarna var av brittisk härkomst. Resultatet blev att de anställda som hade en annan etnisk bakgrund och/eller ett annat språk hade lättare att få kontakt med ungdomarna. De med enbart det engelska språket kände att de bara fick en liten del till sig av vad ungdomarna berättade, men detta förbättras dock ju mer engelska ungdomarna lärde sig (Kohli, 2007).

Genus bland personal och personalsammansättningens betydelse på avdelningarna spelar även en roll i SiS – undersökningen, då flera av respondenterna hänvisade till män med den fysiska

styrkan som en trygghet i konflikter mellan pojkar. De sa även att det borde finnas kvinnlig personal på boendena på grund av den lugnande effekten de kan inge. Tanken om att visa kärnfamiljskonstellationen fanns också, där olika personer i personalstyrkan hjälps åt med vardagssysslorna för att visa att män och kvinnor kan göra både samma och olika saker inom hemmets sfär (Pettersson, 2009).

4. Teoretiska utgångspunkter

Eftersom ambitionen med denna uppsats är att ställa de tankar och föreställningar om genus och etnicitet som personal på boenden för asylsökande har, mot riktlinjer som finns, så kommer mina teoretiska utgångspunkter att vara genus- och etnicitetsteorier. Jag kommer att analysera mitt datainsamlingsmaterial utifrån dessa teorier, men för att kunna göra det på ett bra sätt så inleder jag avsnittet med att beskriva tankarna kring socialkonstruktivism. Detta gör jag då genus- och etnicitetsteorierna grundar sig i socialkonstruktivism.

4.1 Socialkonstruktivism

Det socialkonstruktivistiska perspektivet grundar sig i den moderna kunskapssociologin som var tongivande under 1900-talets första och mittersta del och som i sin tur har sina rötter i Marx verk från 1800-talet (Barlebo Wenneberg, 2010). Det socialkonstruktivistiska perspektivet syftar till att människor uppfattar sin verklighet olika och får skilda erfarenheter av den. Som ordet antyder så konstruerar människor själva sin verklighet och grundtanken med begreppet konstruktivism kan beskrivas som att ”verkligheten” blir som människor väljer att tolka den (Mattsson, 2010).

Enligt socialkonstruktivismen så bär människor med sig en kunskapsmässig referensram som baseras på bland annat uppfostran, normer, känslor och grupstryck. Det är dessa variabler som påverkar och formar kunskap och hur människor uppfattar verkligheten. Kunskap uppstår dock inte utan att vara bunden till en kontext, till exempel tid eller sociala- och kulturella sammanhang (Barlebo Wenneberg, 2010). Inom det socialkonstruktivistiska perspektivet är det språket och hur människor talar som är grundläggande. Detta gör att människor med hjälp av språket konstruerar en samhällsstruktur med hjälp av olika kategorier och grupper. Detta är ett analytiskt tankesätt som människor använder sig av för att kunna ordna och organisera världen och på så sätt förstå sitt sammanhang. Grupperingar på detta sätt bygger på föreställningar om kategoriernas innebörd vilket återkopplas till den inre kunskapsmässiga referensram vi bär med oss (Mattsson, 2010).

Detta analytiska tankesätt med kunskapsmässiga referensramar och grupperingar blir för min uppsats relevant när boendena själva bestämmer hur de vill utforma boendena utefter kön. Som jag tolkar det så baseras besluten om enkönade eller könsblandade boenden på egna föreställningar och värderingar om hur ett boende bör se ut och bäst utformas.

4.2 Genusteorier

Yvonne Hirdman (2001) är en av de svenska genusforskarna som började använda ordet genus som en översättning av det engelska ordet gender. Begreppet genus är en beskrivning av hur människor talar både om och kring manligt och kvinnligt. Genus som begrepp handlar om de kulturella eller sociala relationer människor skapar, antingen själva eller i grupp. Relationerna blir till strukturer i våra liv och genus blir därmed en social struktur. Genus är inte en fast dikotomi och könstillhörighet bör inte ses som två motsatta poler, utan snarare som ett mönster i vardagen med medföljande relationer och åtaganden (Connell, 2009). Connell använder ordet kön om det biologiska könet och det är även så det används i denna uppsats.

Inom den genusvetenskapliga forskningen är tanken om att genus är något som skapas genom uppfostran och socialisation genomgående. Tankarna kring hur män och kvinnor ”ska” vara konstrueras med hjälp av språk och handling i olika sammanhang vid möten med andra. Detta kan vara i hemmets sfär, i arbetslivet, på fritiden och i olika institutioner i samhället. Hur resonemanget kring män och kvinnor upplevs och uttrycker sig förändras beroende på vilken historisk, social eller kulturell kontext människor befinner sig i. Vad som i historien har beskrivits som manligt och kvinnligt förändras sig hela tiden och kommer kanske inte alls ha samma definitioner i framtiden (Mattsson, 2010).

Hirdman beskriver *genussystem* som en ordningsstruktur av kön och som grundar sig på två logiker. Den ena är *isärhållandets princip* som går ut på att män och kvinnor inte möts på samma arenor i samhället då de har olika uppgifter. Principen menar att män och kvinnor inte bör blandas eftersom de har olika egenskaper och behov som tar sig olika uttryck. Denna tanke förstärks av den andra idén som är en hierarkisk tanke om att mannen är norm i samhället och att allting utgår ifrån det (Carlsson Wetterberg & Jansdotter, 2004).

Hirdman har vidare tankar om *genuskontrakt* som framställer konkreta uppfattningar om hur män och kvinnor ska vara mot varandra på olika nivåer i samhället. Dessa kan tolkas som den tilldelning av rättigheter och skyldigheter som män och kvinnor har gentemot varandra och som baserar sig på idealtypiska föreställningar mellan könen. Till exempel handlar det om vilka arbeten människor väljer och hur de arbetar, egenskaper som tillskrivs dem, språket de använder, kärleksrelationerna de inleder och kläderna de bär. Hirdman nämner dock att resonemangen kring genuskontraktet och de idealtypiska föreställningarna om kön och genus

håller på att förändras. Detta beror på att intellektet har fått en större plats än biologin i vårt samhälle, vilket har medfört jämnare villkor och ökade möjligheter för män och kvinnor på ovan nämnda arenor (Carlsson Wetterberg & Jansdotter, 2004).

Föreställningarna som finns angående kön betonar respondenterna i min undersökning och nämner bland annat att personal tillskrivs egenskaper utefter biologiskt kön och beskriver ungdomars intressen och relationer på ett normativt sätt i och med att referera till stereotypt manliga intressen och heterosexuella förhållanden.

4.3 Etnicitetsteorier

Vad som tolkas in i begreppet etnicitet är olika, men ofta är det resultatet av sociala processer och interaktion som skapar en samhörighetskänsla inom och mellan grupper. Detta innebär dock en hierarkisk ordning av grupperna. Samhörigheten kan skapas på en basis av ekonomiska resurser, politiska åsikter kopplade till det territorium som är viktigt eller en gemensam kultur och samma språk. Vad som innefattas i begreppet etnicitet är kontextbundet och spänner över tid och rum. Vanligast relateras etnicitet till kultur och där med språk, religion, seder och traditioner (Mattsson, 2010). En sammanfattning går att göra kring de teorier som finns runt kulturbegreppet och det går även att dela in dem i två kategorier. Den första av de två indelningarna kallas *kulturella system* och tar upp kultur som ett system byggt av värderingar, symboler och tolkningsmönster där dessa också representerar mänskliga samhällen och det sociala livet. Den andra kategorin och kontrasten till det *kulturella systemet* är *kultur som social handling*. Inom detta synsätt ses kultur inte som något statiskt beroende på nation eller folkgrupp, snarare ses kultur som någonting levande och föränderligt beroende på kontext och sociala sammanhang (Kamali 2002).

Det etniska och kulturella perspektivet blir oundvikligt väldigt påtagligt i min uppsats, med tanke på att både ungdomarna och många ur personalstyrkan på boendena för asylsökande har ett icke-svenskt ursprung. Mina respondenter berättar att faktorn kultur många gånger visar sig i hur ungdomarna och personalen arbetar och förhåller sig till varandra och till olika situationer.

5. Metod

I metoddelen beskriver jag hur jag samlat in och bearbetat fram materialet jag har använt mig av i denna uppsats, både de litterära källorna och de intervjuer jag genomfört. Avsnittet innehåller dessutom en redovisning av metodval, urval, etiska aspekter och en metoddiskussion.

5.1 En kvalitativ forskningsansats

Det brukar ses som att det finns två vetenskapliga huvudinriktningar inom forskning, positivism med ursprung i naturvetenskapen och hermeneutik med sina rötter i humanismen. Enkelt beskrivet så ställs absolut kunskap mot ett mer relativistiskt sätt att tänka. Inom det positivistiska synsättet så kommer man fram till fakta antingen empiriskt genom att iakttä med hjälp av sina sinnen eller räkna ut med hjälp av logik. Till skillnad från positivismen så finns det inte något som är ”det rätta” inom hermeneutiken. Det handlar istället om tolkningslära och att man måste kunna förstå på ett djupare plan. Det gäller även att kunna sätta in tolkningen i rätt kontext eftersom det inte är säkert att andra människor tänker, känner och upplever som en själv (Thurén, 2007).

Eftersom tanken med min uppsats är att tolka och förstå de värderingar och föreställningar kring genus och etnicitet som finns på boenden för asylsökande ungdomar, så har jag valt det hermeneutiska synsättet som den vetenskapliga utgångspunkten för min undersökning.

Det finns två skilda forskningsstrategier varav den enda är den kvalitativa metoden och den andra är den kvantitativa metoden. Förenklat sett så strävar den kvantitativa metoden efter att mäta olika variabler och kunna generalisera resultatet medan den kvalitativa metoden är inriktad på att få en förståelse för respondenternas åsikter om olika företeelser. En ”sanning” är svårt att fånga upp med den kvalitativa metoden. Det är snarare en förståelse för hur och varför olika personers beteenden, perspektiv och värderingar tar sig uttryck och framställs i olika kontexter (Bryman, 2011).

Jag har valt att använda mig av den kvalitativa metoden då det är just beteenden, åsikter och värderingar kring genus och etnicitet hos ensamkommande ungdomar och personal som jobbar på boenden för dessa jag är intresserad av att synliggöra.

5.2 Tillvägagångssätt

För att samla in datamaterial till min undersökning har jag använt mig av semistrukturerade intervjuer. Vid utförandet ställde jag frågor utifrån en intervjuguide som berörde olika teman såsom ungdomar, personal, genus och etnicitet. En semistrukturerad intervju ger enligt Bryman (2011) respondenterna en frihet att själva svara så utförligt de vill och intervjuguiden är inte så strukturerad att den leder respondenterna och på så sätt påverkar svaren.

När jag gjorde mitt urval för vilka jag ansåg var lämpliga respondenter för min undersökning så använde jag mig av ett målinriktat urval. Bryman (2011) skriver att ett målinriktat urval ofta används inom den kvalitativa forskningen. Det betyder att de personer eller de källor som har direkt koppling till de forskningsfrågor som ska besvaras väljs ut för undersökningen. De tre respondenterna i min undersökning representerar ett könsblandat asylboende, ett enkönt asylboende och ett könsblandat transitboende. Boendena jag har besökt har varit blandade i storlek. Personaltätheten har varierat mellan 7 och 26 stycken och platsavtalen gällande ungdomarna har varierat mellan 8 och 15 stycken. Variationerna i svaren som respondenterna angivit beror på att respondenterna i vissa fall även har uppgivit personaltäthet för de boenden som tar emot ungdomar som fått permanentuppehållstillstånd (PUT-boenden). De boendena har jag inte behandlat i den här undersökningen.

Valet att intervjua personer som har en bestämmandeposition på boenden som tar emot asylsökande ungdomar gjorde jag framförallt för att jag var intresserad av deras åsikter och värderingar kring etnicitet och genus. Särskilt eftersom boendena själva utformar sitt arbete relativt fritt gällande ungdomarna som tas emot. Jag ville även veta mer om de tankar som styrde personalsammansättningen och vad respondenterna ansåg att sammansättningen kunde ha för konsekvenser för arbetet på boendet.

När jag sökte efter respondenter så började jag med att söka på internet efter kommuner som hade boenden som tog emot asylsökande ungdomar. Jag skickade ut ett mail till fem personer jag ansåg passa min undersökning med information om min studie och en förfrågan om de ville ställa upp på en intervju och därmed delta i min undersökning. Jag fick svar från tre av dessa som därmed blev mina respondenter i denna uppsats och i ett andra mail till dem så bifogade jag intervjuguiden med de frågor jag tänkt ställa. Intervjuerna gjordes på respondenternas kontor eller i närliggande, för respondenterna välkända lokaler. Intervjuerna tog mellan 20 och 50 minuter att genomföra. Jag spelade in intervjuerna och transkriberade

dem och fick därmed fram det datamaterial jag sedan analyserat. Frågorna jag ställde till respondenterna finns som bilaga 2.

I inledningen av en analysprocess när en kvalitativ datainsamlingsmetod har förekommit så skapas etiketter och teman som belyser den mest väsentliga informationen i datamaterialet. Detta görs för att datamaterialet ska kunna struktureras upp och därefter analyseras och jämföras (Jacobsen, 2007). Jag delade in mitt material i fyra kategorier utefter vad respondenterna svarat på mina frågor (*övergripande tankar om befintliga riktlinjer, könsblandade eller inte könsblandade boenden, genus och etnicitet hos ungdomarna, personal på boenden för ensamkommande ungdomar*). Denna uppdelning underlättade sedan när jag analyserade de olika kategorierna med hjälp av genus- och etnicitetsteorier som nämns i kapitel fyra. I analyserna fokuserade jag på det datamaterial som rörde respondenternas åsikter och tankar om hur boendena resonerat kring etnicitet och genus hos de ensamkommande ungdomarna och hos personalen, kontra riktlinjerna från Socialstyrelsen.

Vid insamlingen av mitt litterära material letade jag efter böcker, tidsskrifter och rapporter som var relevanta för mitt ämne och jag fokuserade på personer som arbetar med ensamkommande ungdomar. När jag sökt efter artiklar i databaser har jag sökt på ord som ”ensamkommande barn”, ”unaccompanied children” och ”unaccompanied minors” och andra liknande sökord. Detta har jag gjort i databaser som LIBRIS, OneSearch beta och Google Scholar.

När en uppsats skrivs och ett urval görs så skapas det också ett bortfall med personer som inte vill vara med eller litteratur som väljs bort på grund av olika anledningar. Bortfallet i min uppsats består bland annat av kommuner som inte haft information om boenden på sin hemsida och respondenter som inte svarat på mitt inledande intervjuförfråganmail. Jag själv har också valt att avgränsa respondenterna till de som har en bestämmande position vid boende som tar emot asylsökande ungdomar.

5.3 Etiska överväganden

Etiska överväganden bör tillämpas vid uppsatsskrivande och i mitt fall var detta framförallt aktuellt när jag gjorde mina intervjuer. Bryman (2011) nämner några av de etiska principer man som uppsatsskrivare har att förhålla sig till. *Informationskravet* är ett av dem och innebär att respondenterna blir informerade om undersökningens syfte, att deltagandet är frivilligt,

vad som krävs av dem samt att de när som helst kan välja att avbryta sin medverkan. Detta informerade jag om redan i den inledande mailkonversationen samt att jag tog upp det igen innan intervjuerna påbörjades. Med *samtyckeskravet* menas att respondenterna själva bestämmer om de vill medverka eller inte i undersökningen och personerna jag valde att intervjua tackade ja på min intervjuförfrågan och därmed blev det kravet uppfyllt.

Konfidentialitetskravet är en annan punkt hos Bryman (2011) som innebär att uppgifterna kring de som deltar i undersökningen måste behandlas konfidentiellt. Detta uppfyllde jag genom att inte lagra upplysningar som kan identifiera deltagarna, avkodade identitetsröjande uppgifter när jag transkriberade intervjun, kodade datamaterialet i uppsatsen samt raderade transkriberingarna efter att uppsatsen färdigställts. Sist nämner Bryman (2011)

nyttjandekravet vilket avser att informationen som samlas in om enskilda personer enbart får användas för forskningens syfte. Detta uppfyller jag då informationen inte lagrats enligt ovanstående krav.

5.4 Metoddiskussion

I uppsatsarbetet har jag använt mig av en kvalitativ metod och en semistrukturerad intervjuguide för att besvara mina frågeställningar. Vilket fungerade bra, även om jag vid några tillfällen upplevde att respondenterna ansåg att det var svårt att besvara så öppna frågor. Detta tror jag kan ha att göra med en ovana från respondenternas sida att berätta så fritt om sitt arbete.

Jag hade av olika orsaker svårt att hitta respondenter som ville vara delaktiga i min undersökning. Det är anledningen till varför ett transitboende, som egentligen inte ska vara ett långvarigt boende för asylsökande ungdomar, är med i min uppsats. Men eftersom det har visat sig att ungdomar stannar längre på transitboenden innan de kommer till en anvisningskommun, i vissa fall så länge att de hinner få permanent uppehållstillstånd under tiden, så anser jag att problematiken jag tar upp i min uppsats återfinns även på transitboenden.

Reliabilitet och validitet är två begrepp som främst används vid kvantitativ forskning. Den första handlar om tillförlitligheten i undersökningen och om resultatet blir likadant ifall studien upprepas. Validitet tar upp i vilken grad man som undersökare mäter det man säger sig ska mäta med sin undersökning (Bryman, 2011). Det är inte lätt att diskutera detta i min uppsats av två olika anledningar. Inom det kvalitativa forskningsområdet är det svårt att

kopiera undersökningar, då både författaren och respondenternas egna tankar och värderingar sätter spår i undersökningen. Dessutom är min studie liten med tre deltagande respondenter.

Jag anser att jag med min undersökning har kunnat svara på de frågeställningar jag ställt, men att det inte går att generalisera mitt resultat på övriga boenden i Sverige. Dock tror jag att liknande tankar och åsikter som jag och mina respondenter fört fram i den här undersökningen skulle kunna återfinnas på andra liknande boenden i Sverige. Detta grundar jag på att trots att jag besökt tre olika boenden har samtliga respondenter resonerat kring samma möjligheter och svårigheter som finns när variablerna ungdomar, personal, genus och etnicitet diskuterats. Mina respondenter har även fört fram liknande argument som den tidigare forskningen tagit upp. Dock saknar min studie ett mångfaldsperspektiv bland respondenterna då samtliga varit av samma kön och samma etnicitet och jag tror att det hade givit en ökad bredd och variation i svaren om det hade varit mer blandat. Det hade även varit intressant att tala med en representant för ett enkönat boende för flickor, men eftersom de är få så fanns inte den möjligheten.

6. Resultat och analys

I detta avsnitt presenterar jag de resultat jag har fått fram genom mina intervjuer.

Intervjufrågorna återfinns som bilaga 2. I samma avsnitt analyserar jag sedan resultatet med hjälp av de teorier jag har presenterat i teoriavsnittet. Respondenterna har samtliga varit antingen samordnare eller chefer över transitboenden eller asylboenden som tagit emot asylsökande ungdomar. Transitboendet tillhör en ankomstkommun och asylboendena ligger i två olika anvisningskommuner. Jag kommer nedan att kalla respondenterna för Respondent A, B och C.

6.1 Övergripande tankar om befintliga riktlinjer

Intervjuerna inleddes med att fråga vilka lagar, riktlinjer eller policys boendena anser att de jobbar utefter och alla respondenterna nämner socialtjänstlagen som en övergripande lag. Socialstyrelsens riktlinjer för HVB- hem är dock de riktlinjer respondenterna förhåller sig mest till. Det finns inte några specifika riktlinjer för boenden som tar emot ensamkommande ungdomar. Respondent A nämner Socialstyrelsens tillsynsrapport, vilken menar att boenden som tar emot ensamkommande ungdomar håller en lägre kvalitet än andra HVB- hem. Respondent A resonerar kring möjligheterna att den rapporten kommer att generera nya eller förändrade direktiv för dessa boenden. Respondent C fortsätter med att berätta att Socialstyrelsen är deras tillsynsmyndighet och att de gör besök två gånger om året för att undersöka ifall Socialstyrelsens riktlinjer uppfylls. Respondent B och C svarar vidare på frågan om riktlinjer att kommunen själv har många policys och att boendet har egna regler och rutiner.

6.2 Könsblandade eller inte könsblandade boenden

Respondent A och B representerar två av de 139 boenden i Sverige som tar emot både pojkar och flickor. Respondent C företräder ett av de 44 boenden som bara tar emot pojkar. Vid frågan om hur de resonerar kring könsblandade eller inte könsblandade boenden så svarar respondent A att de är för blandade boenden och att det är överlagt med socialtjänsten att det är möjligt att ta emot både pojkar och flickor praktiskt sett. Samtliga respondenter nämner den praktiska sidan av könsblandade boenden. Skilda korridorer eller byggnader samt olika toaletter för pojkar och flickor är en del av det. Dessa tankar skulle kunna grunda sig i en respekt för ett etniskt och kulturellt tankesätt som ungdomarna möjligtvis bär med sig. Tanken är då att flickorna själva anser att de inte bör, får eller känner sig bekväma med att visa till

exempel hår eller axlar inför pojkar. Därför underlättar man bland annat morgonrutiner genom att erbjuda skilda badrum.

Respondent B svarar att de har valt att ta emot både pojkar och flickor, för trots att pojkar är överrepresenterade bland ensamkommande ungdomar, så finns det även flickor som behöver hjälp. Respondent B säger även att de har gjort detta val för att det är så det ser ut i samhället, män och kvinnor lever tillsammans. Det här resonemanget är samma som det Petterssons (2009) respondenter använder som argument för könsblandade avdelningar. Tanken i sig skulle kunna härledas till det socialkonstruktivistiska perspektivet och en önskan om att förmedla normer och värderingar genom att göra detta i ett kontextbundet sammanhang som de själva skapar. Det här är ett faktum som gäller i det svenska samhället och borde därför enligt Respondent B och Petterssons (2009) respondenter förmedlas till ungdomarna genom att boendet reflekterar samhället.

Genuskontraktet är en teori som grundar sig i att män och kvinnor skapar och tillskriver varandra egenskaper samt hur de bör förhålla sig till varandra. Den går att applicera på Respondent A och B:s uttalanden när de pratar om en känsla som infinner sig när pojkar och flickor blandas. Respondent A säger att boendet inte har haft så många flickor, men vid de tillfällen de har haft det så har det varit en positiv känsla som spridit sig. Att det infinner sig något slags lugn och att alla mår bra av att boendet är könsblandat. Respondent B menar att om man könsblandar boendet så blir det mer respektfullt och klimatet på boendet blir mjukare. Liknande svar gav Petterssons (2009) respondenter och menade att pojkar och flickor hjälps åt att lugna varandras utåtagerande sidor. Båda respondenterna pratar ur en likhetsprincip, att det inte är så stor skillnad på pojkar och flickor. Dock så sker en tillskrivning av egenskaper på boendena och då är frågan om ungdomarnas egentliga egenskaper får utrymme. Kan det vara så att flickornas tilldelade egenskaper används som ett medel för att skapa en önskvärd stämning på boendena. Vilket gör att flickorna tvingas anpassa sig till en manlig norm, som i det stora hela är en större fördel för pojkarna än för flickorna. Hade den isärhållande principen kanske kunnat gynna flickorna mer om ett boende utformats på deras premisser, utan att de hade behövt anpassa sig till pojkarna som är överrepresentativa på boendena. Detta resonerar Respondent C om nedan.

Respondent C vars boende enbart tar emot pojkar förklarar det beslutet med att det var det avtal som slöts med Migrationsverket 2006. Om boendet även hade tagit emot flickor så hade

verksamheten fått se helt annorlunda ut praktiskt sett med andra lokaler. Det hade också genererat svårigheter med tanke på att deras platsavtal måste fyllas och att den låga inströmningen av flickor gör detta osäkert. Respondent C fortsätter och säger att det skulle vara helt andra frågeställningar att arbeta med om även flickor togs emot. Respondent C berättar om sina egna erfarenheter från boenden i Migrationsverkets regi innan 2006. Flickorna som kom dit var ofta ”trasiga” och hade varit utsatta för trafficking, varit prostituerade eller var gravida. Respondent C menar att dessa flickor hade behövt ett speciellt slags stöd. Respondent C tillägger dock att vetskapen om hur flickorna som anländer till Sverige idag har det inte finns, då de inte arbetar med flickor på boendet. Vidare säger Respondent C att ett boende för enbart flickor i så fall hade varit mer aktuellt, men att man inte ska glömma bort att även pojkar kan ha varit utsatta för sexuella övergrepp under flykten.

Respondent C:s boende tar inte emot flickor och även om respondenten inte var delaktig i beslutet så anser respondenten att det är ett bra beslut. Åsikterna som respondenten själv har och applicerar på beslutet om att inte ha ett könsblandat boende är grundade i egna erfarenheter. Detta är en viktig beståndsdel i hur det socialkonstruktivistiska perspektivet formar kunskap och åsikter. Respondent C grundar sina resonemang i en dikotomisk föreställning om att pojkar och flickor är olika, blir utsatt för olika sorters övergrepp och behöver olika former av stöd och de här tankarna kan relateras till genusystemets isärhållande princip. Trots detta lägger respondenten senare till en tanke om att pojkar också kan bli sexuellt utnyttjade, vilket går emot den heterosexuella normen som råder i samhället idag.

Det socialkonstruktivistiska perspektivet går även att tillämpa när jag frågade respondenterna om det fanns några nackdelar med ett könsblandat boende. Efter tvekan så svarar Respondent A att det i så fall skulle vara ifall några av ungdomarna inledde ett förhållande med varandra eller att det blir något svartskjedrama på boendet. Risken att en tjej skulle kunna bli subtilt mobbad på ett sätt som inte tydligt uppmärksammas av personalen på grund av annat språk eller kultur nämns också. Respondent A resonerar vidare att boendet inte har någon policy för hur man agerar ifall någon av ungdomarna skulle utsättas för övergrepp av någon annan av ungdomarna. Respondent B svarar tvärtom tydligt nej på frågan om nackdelar med könsblandade boenden. När jag nämner att ungdomarna möjligtvis skulle kunna inleda förhållanden, grundat i vad Petterssons (2009) respondenter sagt så svarar Respondent B:

”Mm, det tycker jag är ett ganska så... ehm, det är en rädsla som grundar sig på okunskap enligt min mening. För tonåringar är tonåringar och det har de rätt att vara.”

Respondent B menar vidare att om det är några av ungdomarna som inleder ett förhållande med varandra så behöver det nödvändigtvis inte betyda problem. Självklart får de inte dela säng med varandra, men att personalen istället pratar med ungdomarna och försöker ge dem en värdegrund liknande den som svenska föräldrar ger till sina tonåringar i form av gränser och ramar. Det innebär inte att man förbjuder dem att umgås eller ens att bli kära i varandra, utan att man hjälper dem att göra det på ett sunt och naturligt sätt. Respondent B tillägger dock att det inte har hänt under den tid respondenten jobbat på boendet att några har inlett förhållanden. Ungdomarna är från olika kulturer och seder och de är inte nödvändigtvis intresserade av varandra på det sättet. Respondent B:

”Vi jobbar nog mer för att föra dem samman än att hålla dom isär.”

Några av tankarna som avspeglas här är att heterosexuella kärleksförhållanden skulle kunna uppstå ifall pojkar och flickor sammanförs på boenden. Socialkonstruktivistiskt sett så skapas dessa tankar i ett samspel med tid och rum. Kontexten och det sociala sammanhanget människor lever i är viktigt för att kunskapen ska uppstå. För människor i det svenska samhället idag är just dessa förhållanden socialt accepterade och en norm i samhället. Respondenternas olika svar angående förhållanden bland ungdomarna skulle kunna härledas till just den normbundna kunskapen respondenterna har, utifrån sina egna kunskapsmässiga referensramar om hur ett förhållande skulle kunna utveckla sig i just denna kontext. Respondent B:s svar om att de snarare uppmuntrar än motverkar relationer är en motsats till Petterssons (2009) respondenter som försökte hålla ungdomarna isär. Dock nämner varken Petterssons eller mina respondenter i någon större utsträckning det faktum att homosexuella relationer skulle kunna uppstå på både enkönade och blandade boenden.

6.3 Etnicitet och genus hos ungdomarna

Jag tog upp frågor kring ungdomarnas etniska ursprung och olika kulturer och hur det yttrar sig på boendena. Respondent B säger att ungdomarna respekterar varandra bra, men om det blir bråk så går personalen emellan och hjälper dem att lösa konflikter. Dock påpekar

Respondent B att det är svårt att säga om det är kulturella faktorer som skapat oenighet eller om det är ungdomarnas olika personligheter.

Respondent A pratar om det negativa som uppstår när alla i ungdomsgruppen kommer ifrån samma land, vilket har varit så det senaste året med en överrepresentation av afghaner. Gruppträck nämns, vilket kan uppstå bland ungdomar från samma kultur och att det gäller för personalen att se till att det inte blir två grupper bland ungdomarna. Detta kan uppstå när den ena gruppen vill lära sig svenska och anpassa sig till den nya situationen och den andra gruppen inte bryr sig och strävar bakåt, kanske på grund av att de har brister i sitt eget språk. Respondent B säger att självklart märks den grupp som är störst mest, men att de försöker tillgodose övriga ungdomars kulturer genom att hjälpa dem att anordna fester och högtider när ungdomarna vill det, men påpekar att detta också är deras ansvar att föra fram sig egen kultur och hjälpa personalen att förstå den.

Respondent C säger att på boendet finns just nu enbart ungdomar med samma etnicitet och att det fungerar bra, men att det ändå skulle kunna finnas ett mervärde i att ungdomsgruppen vore blandad. Ungdomarna hade då varit tvungna att kompromissa på ett annat sätt. Nu är ungdomarna väldigt enhälliga i sina åsikter och en ledare utmärker sig. Detta tror inte Respondent C hade hänt lika starkt om det vore fler nationaliteter representerade på boendet. Det hade då blivit en annan dynamik i gruppen.

Respondent A säger att de är noga med att i den mån det går, blanda ungdomarna så att två personer ifrån samma land inte delar rum med varandra. Detta gör de för att ungdomarna i största mån ska lära sig att respektera och förhålla sig till varandras kulturer och samtidigt förstå den svenska kulturen. Respondent A säger vidare att ungdomarna välkomnar det här och att de själva gärna vill ha en blandning. Detta svarar Respondent C annorlunda på och menar att de, så gott det går, försöker placera ungdomar ifrån samma nationalitet i samma rum för att ge dem så mycket trygghet det bara går. Respondent C:

”Vi kan ju inte lära dom någonting genom att mixa ihop dom med andra människor, det lär man sig ju inte. Däremot kan man ju lära personer genom att ge dom ökad förståelse för saker och ting. Successivt, man får ta det lite försiktigt. För att bara för att dom är flyktingar innebär ju inte det att dom är öppna till alla människor i hela världen.”

Respondent A säger att på boendet finns det väldigt få konflikter mellan ungdomarna och om det förekommer så är personalen noga med att lyfta upp och reda ut problemen. Respondent A nämner att även om det förekommer konflikter mellan landsmän så är de samtidigt väldigt måna om att dämpa dem. Om någon av ungdomarna skadar sig eller det är någon som blir utanför så sluter de upp för varandra direkt, då är alla meningsskiljaktigheter över.

På frågan om det fanns någon kulturell motsättning mellan pojkar och flickor att bo på samma boende svarar Respondent A att det nog är flickorna som har mest bekymmer med det, men att det också beror på hur ungdomarna är som personer. Det här resonemanget går att återkoppla till att det manliga är norm på boendet och att det är det flickorna har att anpassa sig till.

”Om man är en liten blyg tjej som är rädd och osäker så tänker jag att hamna med åtta landsmän, killar, där jag tänker att nån talar om på något subtilt sätt, eller i alla fall otydligt för oss alla, att såhär gör du och såhär ska du säga och inte säga så tänker jag att då gör ju den här tjejen det. Jag tänker att hon blir jättebegränsad.”

Respondent B berättar att flickor och pojkar på boendet inte umgås så mycket med varandra. Om det beror på kulturella faktorer eller personliga intressen kan Respondent B inte svara på, men säger att de gör aktiviteter ihop, men att de inte umgås. Respondent B talar återigen ur en likhetsprincip då betoningen ligger på att det inte är så stora skillnader mellan svenska tonåringar eller tonåringar ifrån andra länder.

”Alltså det är inte så stora skillnader. Och dom skillnader vi ser dom vet vi ju inte så mycket om. Man har fastnat så mycket i det här begreppet att det skulle vara någonting, något konstigt med att blanda och det är det inte. Dom klarar det själva. Dom beter sig respektfullt mot varandra och dom är i allra högsta grad som svenska tonåringar är. Det största är inte att dom är killar och tjejer, det största är att dom är tonåringar med allt vad det innebär.”

6.4 Personal på boenden för ensamkommande ungdomar

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för HVB-hem (SOSFS 2003:20, s. 5) går att läsa att *”Övrig personal som ger vård eller behandling skall ha den utbildning och erfarenhet*

samt personliga lämplighet som krävs för att utföra arbetet i enlighet med den eller de behandlingsmetoder som används i verksamheten och för att uppfylla verksamhetens mål.”

När jag frågar respondenterna hur de resonerar kring personalen som är anställd på boendena så säger samtliga respondenter att det inte finns tydliga riktlinjer om vad det är för personal som ska anställas, men att de alla har haft egna tankar vid rekryteringen. Respondent A svarar att kraven på personalens utbildning, ålder och kön är någonting som har kommit på senare tid. Respondent A fortsätter och säger att 75 % av personalen bör ha en högskoleutbildning, att de som jobbar helst är över 30 år och att personalstyrkan är jämt könsfördelad. Detta är dock svårt att uppfylla eftersom kraven såg annorlunda ut då personalen anställdes.

Respondent A resonerar också kring om det finns mer manlig personal inom en sådan här verksamhet än inom andra institutioner. Att det i så fall kan bero på att det förr var enklare att söka sig till ett sådant här jobb då arbetsuppgifterna var lättare, ansvaret mindre, utbildningskravet lågt och kulturkompetens värderades högt.

Respondent B anser att ungdomarna behöver personer med olika ålder, kön, kultur och erfarenhet att knyta an till och att det ska finnas en möjlighet att välja bland personalen och själv hitta en person som inger förtroende och tillit. Respondent C är inne på samma linje och nämner att det är viktigt att ha olikhet bland personalen så att ungdomarna hittar någon som de kan ty sig till. Respondent C lägger även till att det för personalens skull är viktigt att inte ha en homogen grupp, då olikheter kan skapa positiva diskussioner och perspektivvidgningar. Förtroendeingivande vuxna och vikten av nätverk tar majoriteten av den tidigare forskningen upp (Brendler Lindqvist, 2004; Gunnarsson, 2008; Hessle, 2009; Kohli, 2007) men jämfört med Socialstyrelsens lägesrapport ifrån 2012 så verkar det fortfarande inte vara så att det fungerar fullt ut, då rapporten visar att ensamkommande ungdomar upplever att de har mindre förtroendefulla relationer med någon ur personalen än andra placerade ungdomar (7 % jämfört med 2 %).

Tillit, förståelse och gemensamma erfarenheter är saker som respondenterna tar upp när vi pratar om etnicitet och den kulturella kompetensen hos personalen. Alla respondenterna säger att den kulturella kompetensen är viktig på boendena på olika sätt. Respondent B och C säger att personal som talar ett annat språk är en oerhörd tillgång, men att det är deras erfarenhet som är viktigast. Att själv veta hur det är att fly från sitt hemland och kunna sätta sig in i ungdomarnas situation är viktigare än samma språk och kultur. Respondent B fortsätter med

att resonera kring att en person från Sverige kanske kan bemöta ungdomarna på ett annat sätt och tala om och visa hur saker fungerar i Sverige med en annan auktoritet än vad en person med utländsk bakgrund kan. Den kulturella kompetensen lyfter även Socialstyrelsens lägesrapport (2012) upp när den redogör för att nästan 20 % av boendena som tar emot ensamkommande ungdomar saknar kunskaper om den aktuella målgruppen.

Respondent C nämner också att ungdomarna inte berättar något känsligt för tolkarna de använder sig av och i en sådan situation är en person med annat språk användbar. Respondent C säger dock att ungdomarna lätt kan se personalen som har samma språk som de, som en kompis som ska fixa saker åt dem och att det är viktigt att personen kan förklara sin yrkesroll och vara en mogen vuxen som kan följa boendets regler och ta diskussioner. Även Respondent A anser att språk, kultur och erfarenhet är viktiga tillgångar som utrikesfödd personal bidrar med, men att det också kan uppstå problem och missförstånd när personalen inte har det svenska språket som det naturliga språket.

Dessa svar som respondenterna delar med sig av bygger på socialkonstruktivistiska tankar, men även kulturella faktorer som Kamali (2002) nämner. I svaren går att utläsa att respondenterna har en idé om att det finns en förståelse mellan en ungdom och en personal med samma språkliga och kulturella bakgrund, vilken därmed genererar en trygghet för ungdomen. En personals egna erfarenheter, känslor, tankar och kunskaper rörande en flyktsituation värderas högt på boendena. Detta för att personalen och ungdomen förhoppningsvis kan konstruera en solid och sympatisk relation byggd på en förståelse för varandras situation och erfarenhet. Samma resultat, att personal med samma etnicitet som ungdomen får en annan relation än personal med annan etnicitet går att se i Kohlis (2007) undersökning. Där hade de med en annan härkomst än brittisk lättare att få en relation till ungdomarna än de som var briter.

Gällande personalsammansättningens könsfördelning så är alla respondenterna överrens om att det är viktigt att den är jämt fördelad. Respondent A säger att likaväl som att det blir en annan stämning med en könsblandad ungdomsgrupp så blir det en annan jargong med en blandad personalgrupp. Respondent A nämner också att det blir en markering för ungdomarna att förstå att de har kommit till ett land där kvinnor har lika mycket värde som män. Respondent B betonade noga att all personal ska utföra samma arbetsuppgifter på boendet och att de har samma ansvar, men att en liten skillnad kanske kan ses i att till exempel äldre

kvinnlig personal bakar mer och yngre manlig personal är mer sportig och fotbollsintresserad. Dock tror Respondent B mer att detta har med personlighet och intressen att göra än könstillhörighet.

Svaren kan tolkas som att boendena vill visa upp de normer och värderingar det svenska samhället har angående den manliga och kvinnliga sfären och hur de samspelar med varandra. Detta är samma tanke som Petterssons (2009) respondenter tar upp gällande arbetsfördelning. Respondenterna kan inte avgöra om det beror på personlighet eller könstillhörighet att kvinnorna på boendet står för en lite större del av matlagning och bakning och att alla tre respondenterna nämner sport, fotboll och ung manlig personal i samma kontext. Det kan inte jag heller avgöra, men kanske kan det vara så att personalen förväntas uppskatta de aktiviteter de utför, utifrån att de är just män och kvinnor. Genuskontraktets innebörd om typiskt manliga och kvinnliga egenskaper och intressen har en historisk och kulturell plats i det svenska samhället. Liknande resonemang gäller här under där respondenterna beskriver personalens arbetssätt och tillskriver männen och kvinnorna attribut som länge varit klassiskt betingade för könen och en motpol till varandra.

Respondenterna tar upp kvinnornas mera omvårdande sidor och kanske skulle det kunna tolkas enligt genusteorier att den kvinnliga personalen känner ett ansvar i att de bör vara mer omvårdande. Värt att nämna i detta sammanhang är att i vårt samhälle har det funnits en historisk kvinnlig tradition och en mer tillåtande syn på att kvinnor visar mer känslor och utövar ett mer omhändertagande beteende än män.

Respondent C säger att den manliga och kvinnliga personalen har helt olika förhållningssätt till ungdomarna vilket Respondent C även anser att ungdomarna behöver. Respondent C utvecklar detta genom att säga att den kvinnliga personalen är mer bejakande och att ungdomarna har lättare att prata med dem om något känsligt. Det här påståendet håller Respondent A med om och säger att den kvinnliga personalen visar mer känslor och att det är lättare för dem än för männen. Respondent A tillägger att kvinnor kan vara mer omhändertagande och att ungdomarna kan behöva det. Respondent C säger att ungdomarna letar efter en förebild hos den manliga personalen och det är Respondent A också inne på och säger att männen blir stora förebilder för ungdomarna då de visar att alla hjälps åt med hushållsytorna och att det ger en större effekt om det är en man som visar hur till exempel en tvättmaskin fungerar. Respondent A nämner även att mäns kroppsbyggnad inger pondus

och att männen ofta finns med vid idrottsliga sammanhang där deras kroppsbyggnad och sportintresse gör att ungdomarna ser upp till dem.

Männens roll som förebilder och kroppsbyggnadens relevans nämns bland annat hos Pettersson (2009), men hennes respondenter nämner mäns fysiska styrka som en trygghet vid konflikter medan mina respondenter nämner kroppsbyggnaden som en inspirerande del vid idrottsliga sammanhang och som något och någon att se upp till och efterlikna.

När jag pratar med respondenterna om allmänna kriterier vid personalsammansättning tar alla respondenter upp ålder som en faktor. Respondent A säger att de har som en generell riktlinje att personalen inte ska vara under 30 år medan Respondent C berättade att de rekryterat personal som varit 23 -24 år vid anställningstillfället. Samtliga respondenter nämner att ungdomarna ser en åldershierarki när jag frågar om det och Respondent A säger så här:

”Vi har ju även manlig personal här som är lite äldre än dom andra och det märker man på en gång att det finns en oerhörd respekt i det här med äldre, att ålder spelar stor roll... //... en äldre säger man inte vad som helst till eller... och man gör inte... fast man kanske tycker. ... //... man är lite mer aktsam om dom här sakerna på något sätt och man märker ju att det sitter lite i deras ryggrad på nått sätt och de är ju liksom verkligen uppfostrade med att tänka kring dom äldre.”

Precis som respondenten säger så kan uppfostran mycket väl vara en väsentlig del i det här beteendet, men även de kulturella faktorerna. Ungdomarna är produkter av sitt eget samhälle och många av dem är uppfostrade i en mer kollektivistiskt grupp utan den sociala omsorgen vi har i Sverige. Dessa faktorer gör att det blir en markant skillnad när de möter den svenska kulturen. En annan kulturell och kontextuell faktor som kan förklara Respondent A:s citat kan vara att ungdomarna är vana vid att en äldre man fattar besluten och är den person som har rätt i sakfrågor. Men det är inte bara den biologiska åldern som lyfts upp utan också en personlig mognad, att kunna vara en förebild och en vuxen personal. Att kunna sätta regler och gränser är viktigt.

7. Sammanfattning och diskussion

I det här avsnittet så sammanfattar och presenterar jag resultaten i min studie, både i förhållande till mitt syfte och mina frågeställningar. Jag tar även upp de resultat som framkom men utan att jag specifikt frågade efter dem. I det avslutande diskussionsavsnittet presenterar jag mina egna tankar om resultatet, studien och det övergripande ämnet.

7.1 Sammanfattning

Jag inledde den här uppsatsen med att säga att Sverige är ett av de länder i Europa som tar emot flest ensamkommande asylsökande ungdomar. I Sverige bor de flesta ungdomar på HVB-hem under asylprocessens gång. Dessa hem erbjuds av kommunen och kontrolleras av Socialstyrelsen, men det finns inte några tydliga och specifika riktlinjer för hur en sådan här verksamhet ska utformas med tanke på genus och etnicitet. Det betyder att boendena själva får avgöra om de vill ha ett enkönat eller könsblandat boende och vilka egenskaper personalen som jobbar där bör ha.

Syftet med den här undersökningen var att genom kvalitativa intervjuer med personer i bestämmandeposition på boenden som tar emot asylsökande ungdomar, undersöka och besvara mina funderingar kring befintliga riktlinjer gällande ungdomar och personal. Samt att se hur tillämpningen av riktlinjerna förhåller sig till genus och etnicitet. Jag har relaterat resultaten i min undersökning både till nationell och internationell forskning, vilka tar upp personer som antingen jobbar med ensamkommande ungdomar eller som jobbar på HVB-hem generellt. Nedan så presenterar jag de frågeställningar jag utgått från och hade för avsikt att besvara med undersökningen.

Vad finns det för övergripande riktlinjer för boenden som tar emot ensamkommande ungdomar och hur tillämpas de?

Riktlinjerna som boendena har att följa är främst Socialstyrelsens riktlinjer för HVB- hem. Socialtjänstlagen nämns av respondenterna i min undersökning som en övergripande lag, men det finns inte några specifika riktlinjer för boenden som tar emot asylsökande ungdomar. Övrigt så berättar respondenterna att kommunen själv har många policys och att boendet har egna regler och rutiner.

Av de boenden jag besökt så var två av dem könsblandade och ett av dem tog bara emot pojkar. De med könsblandade boenden upplevde det positivt och menade bland annat att klimatet blev mjukare och trevligare om ungdomsgruppen var könsblandad. Respondenten vars boende var enkönat menade att de inte hade den praktiska möjligheten och att ett sådant mottagande skulle innebära andra frågeställningar och ett annat stöd skulle behöva erbjudas än vad de jobbade med idag.

Hur resonerar personalen kring etnicitet och genus på boendena?

Respondenterna i min undersökning pratar om de stora grupperna av ungdomar ifrån samma länder som just nu bor på boendena. De säger att det fungerar bra, men reflekterar ändå kring att det kanske skulle finnas ett mervärde i att grupperna var mer blandade. Att dynamiken skulle bli annorlunda om ungdomarna skulle varit tvungna att kompromissa med ungdomar ifrån en annan kultur och annat synsätt. Men tillägger att det inte är något de kan styra över.

Gällande genus och om det möjligtvis kunde finnas kulturella motsättningar på boendena så menade de två respondenterna som representerade könsblandade boenden att det inte märktes av nämnvärt.

Vilken betydelse anser personalen att personalgruppens sammansättning har för ungdomarna på boendena?

Alla respondenterna i min undersökning var eniga om att en blandad personalstyrka var det bästa för ungdomarna. Respondenterna säger att ungdomarna behöver personal med olika ålder, kön, kultur och erfarenhet att knyta an till för att skapa förtroende. En av respondenterna tillägger att det även för personalens skull är bra om en personalgrupp inte är för homogen då blandningen skapar positiva diskussioner och perspektivvidgningar.

Behovet av förtroendefulla vuxna tar den tidigare forskningen upp (Brendler Lindqvist, 2004; Gunnarsson, 2008; Hessle, 2009; Kohli, 2007) och respondenterna i min undersökning säger att strävar efter det. Jämfört med Socialstyrelsens lägesrapport ifrån 2012 finns det ändå en diskrepans då ensamkommande ungdomar upplever att de har mindre förtroendefulla relationer med någon ur personalen än andra placerade ungdomar (7 % jämfört med 2 %). Språk, tillit, förståelse och gemensamma erfarenheter är de positiva egenskaper som respondenterna tar upp när de hävdar att kulturell kompetens bland personalen är viktig på boendena. Trots att alla mina respondenter är överrens om fördelarna med kulturkompetens

så menar Socialstyrelsens lägesrapport från 2012 att nästan 20 % av boenden som tar emot asylsökande ungdomar saknar ingående kunskaper om målgruppen.

Att personalstyrkan bör vara blandad beror bland annat på att det blir en annan jargong då och då att det blir en markering för ungdomarna om att jämlikhet mellan könen är viktigt. Från början vill mina respondenter inte kännas vid att det är någon skillnad i arbetsuppgifterna män och kvinnor utför, men säger sedan att de kanske kan se en skillnad då kvinnor bakar och lagar mat mer än männen och att den manliga personalen är mer sportintresserad. Tydligare skillnader är det med egenskaper hos den manliga och kvinnliga personal då respondenterna säger att de definitivt upplever en skillnad. Kvinnorna beskrivs som mjukare, mer omhändertagande, att de visar mer känslor och att det är lättare för ungdomarna att prata med kvinnorna i personalen. Männen däremot blir personer som ungdomarna kan se upp till, både genom att vara betydelsefulla förebilder när hushållsarbetet genomförs, men också genom att mäns kroppsbyggnad inger pondus och att männen är med vid idrottsliga sammanhang.

Övriga resultat

När jag pratade med respondenterna om genus och etnicitet hos personalen kom vid samtliga intervjuer ålder och åldershierarki upp. Det bedömdes vara en faktor vid anställningar då de inte ville anställa för ung personal och de märkte att ungdomarna såg upp till den äldre personalen. Det var dock inte bara den biologiska åldern som uppmärksammades utan en personlig mognad och att kunna vara en förebild var viktigt. Den kulturella aspekten gjorde sig påmind då de äldre personerna ur personalen respekterades mer och särskilt de äldre männens åsikter.

7.2 Diskussion

I min inledande problemformulering så undrade jag över vad det var som gjorde att boendena ser ut som de gör, sett ur ett etnicitet- och genusperspektiv angående ungdomarna och personalen. De här funderingarna började jag reflektera över när jag gjorde min praktiktermin på ett boende som tog emot asylsökande ungdomar. I början av min tid där var både personalstyrkan och ungdomsgruppen nära på enkönad. Under terminens gång förändrades strukturerna och med det skapades även ett annat klimat som jag personligen upplevde som positivt och givande. Det uppstod även både dråpliga och lärorika stunder, då jag i vardagssituationer som vid städ och disk, fick förklara och resonera över framförallt genus och jämställdhet med ungdomarna.

Debattartikeln som migrationsministern skrivit och som jag refererar till i inledningen diskuterar problemen med att de strikta reglerna för HVB-hemmen hindrar boenden för ensamkommande att skapa ett flexibelt och anpassat mottagande. Som jag tolkar det så öppnar Billström för en mer lokalt styrd boendeform. Där de personer som befinner sig i ungdomarnas närhet och som ser vad de behöver, kan fatta välgrundade beslut. Jag inledde den här uppsatsen med att säga att boenden för ensamkommande ungdomar saknar tydliga riktlinjer för sitt arbetsutförande och sin personalrekrytering, med tanke på genus och etnicitet. Jag tänker dock avsluta uppsatsen med att säga att jag hellre ser att boendena får tydliga mål att efterfölja. Det blir då upp till var och ett av boendena att hitta bästa vägen till att kunna erbjuda ungdomarna mest trygghet och de bästa integrationsmöjligheterna. Jag resonerar som så, att det egentligen inte är viktigast vilka bestämmande riktlinjer som finns, utan fokus bör mer ligga på de som ska implementera reglerna och lagarna. Om det finns en person i en beslutsfattande position på boendena som inte bara ser regler, utan också kan se konsekvenserna av dem och hur ungdomarna och personalen påverkas av följderna, så tror jag att man har mycket vunnet.

Respondenterna i min undersökning och den tidigare forskning jag presenterat ser gärna en blandad personalstyrka med tanke på kön, etnicitet, ålder, erfarenhet och utbildning. Detta anser jag är en god inställning, men jag tror även att det är viktigt att boendet och personalen har en lokal förankring på orten för att integrera ungdomarna på olika sätt. Vuxna och vägledande förebilder som kan hjälpa till i integrationsprocessen återfinns inte bara på boendena, utan även i skolan och föreningslivet.

Gällande könsblandade eller enkönade boendeformer så anser jag att Socialstyrelsens riktlinjer, utan att vara tvingande, bör uppmuntra till könsblandade boenden, men låta beslutet vara lokalt. Inget boende kommer att skapa det perfekta arbetssättet, men jag anser att boendena över lag borde ta lärdom av varandra och den tidigare forskningen för att utveckla sitt arbete. När det kommer till könsblandade eller enkönade boenden så anser jag att man inte bör utgå ifrån att pojkar och flickor är olika och bör hållas isär, men självklart måste boendeformen anpassas efter individens behov. I de bästa av världar så ses eventuella situationer som kan uppstå på boenden som en del i lärandet, läkandet, utvecklingen och integrationen.

Min avslutande kommentar och slutsatsen i den uppsatsen är att generella riktlinjer är ett komplext ämne. De kan både ge en trygghet i och med någonting att luta sig mot, men även skapa begränsningar för utföraren. Jag anser att min uppsats har lyft problematiken i ämnet, men jag tycker att det saknas forskning inom området som berör boendeformen och personalen. I fortsatta studier kan det vara värt att belysa hur och varför beslut gällande genus och etnicitet på boenden fattas, både på regeringsnivå och lokal nivå. Denna forskning borde även reflektera över vad de besluten som tas grundar sig på och vad de innebär för arbetet på boendena.

8. Källförteckning

Ayotte, W. (2000) *Separated children coming to Western Europe*. London: Save the Children.

Barlebo Wenneberg, S. (2010) *Socialkonstruktivism – positioner, problem och perspektiv*.

Malmö: Liber AB.

Billström, T. (2012) ”Flyktingbarn inga ungdomar på glid”. (elektronisk), hämtad 2012-05-23

<http://www.regeringen.se/sb/d/7623/a/189648>

Brendler Lindqvist, M. (2004) *Att möta de ensamkommande barnen*. Stockholm: Rädda Barnen.

Brunnberg, E. Borg, R. & Fridström, C. (2011) *Ensamkommande barn – en forskningsöversikt*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Connell, R. (2009) *Om genus*. Göteborg: Daidalos AB.

Derluyn, I. & Broekaert, E. (2007) “Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents.” *Ethnicity and Health* Vol. 12, Nr. 2, s. 141 -162.

Fälldin, K. & Strand, G. (2010) *Ensamkommande barn och ungdomar – En praktisk handbok om flyktingbarn*. Stockholm: Natur & Kultur.

Gunnarsson, A. (2008) *Hur har det gått? Ensamkommande barn – mottagandet sedan kommunerna tagit över boende och omvårdnad*. Stockholm: Rädda Barnen.

Hessle, M. (2009) *Ensamkommande men inte ensamma*. Stockholm: Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

Hirdman, Y. (2001) *Genus - om det stabila föränderliga form*. Malmö: Liber AB.

Hirdman, Y. (2004) ”Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning”. I Carlsson Wetterberg, C & Jansdotter, A. (red.): *Genushistoria – En historiografisk exposé*. Lund: Studentlitteratur AB.

Jacobsen, D. (2007) *Förståelse, beskrivning och förklaring: introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kamali, M. (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Kohli, R. (2006) “The comfort of strangers: social work practice with unaccompanied asylum-seeking children and young people in the UK.” *Child & Family Social Work*, Vol. 11 Nr. 1, s. 1-10.

Kohli, R. (2007) *Social work with unaccompanied asylum seeking children*. New York: Palgrave Macmillan.

Lag om mottagande av asylsökande m.fl. 1994:137 1§ femte stycket
Lag om mottagande av asylsökande m.fl. 1994:137 3§ andra stycket
Mattsson, T. (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete: Teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerup.
Migrationsverket statistik 2011 (elektronisk), hämtad 2012- 03- 01
<http://www.migrationsverket.se/download/18.95fff51133976f7baf800028780/Asyls%C3%B6kande+2011+-+Asylumseekers+2011.pdf>
Migrationsverket (2011a) *Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar*. (elektronisk), hämtad 2011 -10 -01
http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980004286/ensamkommandebarn_sv.pdf
Migrationsverket (2011b) *Så fungerar det att söka asyl*.
Migrationsverket (2012) *Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar*. (elektronisk), hämtad 2012- 05- 12
<http://www.migrationsverket.se/download/18.478d06a31358f98884580004393/Aktuellt+om+mars+2012.pdf>
Pettersson, T. (2009) *Att arbeta på enkönade eller blandade avdelningar*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
Socialstyrelsens lägesrapport 2012. *Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och socialtjänst*. (elektronisk), hämtad 2012 -05-12
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18585/2012-2-2.pdf>
Socialstyrelsen (2012) *Nationella HVB-registret*. (elektronisk), sökning gjord 2012-05-18
<http://hvb.socialstyrelsen.se/>
Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS 2003:20) *Föreskrifter och allmänna råd hem för vård eller boende*. Stockholm: Socialstyrelsen.
Statens offentliga utredningar (SOU 2011:64) *Asylsökande ensamkommande barn -en översyn av mottagandet*. Stockholm.
Thurén, T. (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB.

Bilaga 1.

Hej,

Jag heter Josefine Algotsson och är en socionomstudent som går sjätte terminen på Linnéuniversitetet i Växjö. Jag håller nu på att skriva mitt examensarbete och jag skulle gärna vilja komma i kontakt med er för att göra en kortare intervju. Mitt arbete har för avsikt att belysa hur asylboenden tillämpar och arbetar med genus och etnicitet i praktiken, med utgångspunkt i de lagar och riktlinjer som man arbetar ifrån, till exempel socialtjänstlagen och riktlinjer ifrån Socialstyrelsen.

Gällande upplägget för intervjun så hoppas jag kunna spela in och transkribera den och jag hoppas det är okej att använda mig av citat i uppsatsen. Intervjuerna kommer att vara så anonyma så möjligt genom att ske enskilt, materialet kommer att hanteras konfidentiellt och i själva uppsatsen kommer en avkodning av de medverkande att ha skett.

Om ni kan tänka er att vara med, eller vill ha mer information så maila gärna och om ni vill så kan ni få ta del av intervjufrågorna innan intervjun.Handledaren till min uppsats heter Zara Bersbo och är lektor vid Linnéuniversitetet och om ni vill komma i kontakt med henne är mailadressen; XXXX

Vid vidare frågor så hör gärna av er.

Hälsningar

Josefine Algotsson

Josefine Algotsson

tel: XXXX

mail: XXXX

Bilaga 2.

Intervjuguide

- 1 Förutom socialtjänstlagen, finns det riktlinjer eller policyer ifrån kommunen, det egna företaget eller andra organisationer gällande synen på och bemötandet av ungdomarna som ni använder er av?
 - 1.1 Om svaret är ja, berätta fritt om dessa riktlinjer och hur de förhåller sig till etnicitet och genus.
- 2 Hur efterlever boendet/personalen riktlinjerna de har i praktiken? Görs det skillnad på ensamkommande ungdomar beroende på etnicitet och kön och hur tar sig dessa i så fall uttryck med tanke på t.ex.:
 - boendet (t.ex. avdelning/rumsfördelning)
 - allmänna ordningsregler
 - arbetet med den fortsatta integrationsprocessen
 - övrigt
- 3 Berätta hur man resonerar kring blandade boenden, med tanke på genus?
 - 3.1 Vad finns det för argument för blandade boenden?
 - 3.2 Vad finns det för argument emot blandade boenden?
- 4 Kultur, religion och språk är viktiga delar av begreppet etnicitet. Berätta hur personalen arbetar med det utifrån de riktlinjer/ regler som finns.
 - 4.1 Upplever du att det finns fördelar med att ungdomarna har olika etniciteter på det gemensamma boendet?
 - 4.2 Upplever du att det finns nackdelar med att ungdomarna har olika etniciteter på det gemensamma boendet?
- 5 Tidigare forskning (bla. SiS- utredningen *Att arbeta på enkönade eller blandade avdelningar* av Tove Pettersson och Ravi K.S. Kohlis *Social work with unaccompanied asylum seeking children*) tar upp personalens etnicitet och kön som faktorer i arbetet med både ungdomar över lag och ensamkommande ungdomar.
 - 5.1 Upplever du att personalens etnicitet och kön har betydelse för arbetet med ungdomarna?

- 5.2 Hur resonerar boendet kring detta, finns det skrivna riktlinjer eller konkreta önskemål och i så fall vilka värderingar och tankar ligger till grund för dessa önskemål?
- 5.3 Vad finns det för fördelar och nackdelar med en blandad personalstyrka?

Bilaga 3.

Debattartikel

Expressen 27 mars 2012

Tobias Billström, Migrationsminister

Flyktingbarn inga ungdomar på glid

Under de senaste åren har de ensamkommande asylsökande barnen ökat kraftigt i omfattning. Från att ha handlat om ett par hundra per år, där merparten togs emot i släktinghem kom förra året 2 657 ensamkommande asylsökande barn som behövde bostad och omsorg.

Jag har, tillsammans med Mikael Cederbratt, migrationspolitisk talesperson, M, och Mats Gerdau, M, gruppleddare i socialutskottet, fört samtal om vilka utmaningar som ligger framför oss när det gäller de ensamkommande asylsökande barnen.

Den lavinartat ökade efterfrågan har lett till en massiv kraftsamling från många kommuner, inte minst Malmö och Solna, för att kunna ta emot barnen under deras första dagar i landet. På grund av att det saknats platser ute i kommunerna att anvisa barnen till, har de i alltför många fall blivit fast i transit - i dyra tillfälliga boenden som inte gett ungdomarna någon optimal start, och som varit mycket kostsam.

Trots vädjanden och uppmaningar till kommunerna om att teckna fler platser har systemet inte varit i balans en enda gång sedan det infördes sommaren innan alliansregeringen tillträdde 2006. Därför bereds nu ett lagförslag på Justitiedepartementet med syfte att möjliggöra anvisningar även till kommuner utan avtal. Samtidigt ses ersättningssystemet över så att kommunerna ska få rätt ersättning i tid.

Till detta kommer att den form för vård och boende som finns inte är skapad för målgruppen barn och unga vars främsta bekymmer är att de saknar föräldrar att leva med.

Grunden bakom förslaget att kommunerna skulle överta ansvaret för mottagandet av ensamkommande asylsökande barn grundade på normaliseringsprincipen, vilket innebär att dessa barn skulle mötas av samma myndigheter och kompetens som svenska barn som av olika anledningar inte kan leva med sina föräldrar. I Sverige har dessa barn traditionellt placerats i släktinghem, familjehem eller HVB-boenden.

Med den drastiskt ökade efterfrågan av placeringar som varit har släkting- och familjehemsplaceringar inte varit ett alternativ för de flesta. Alltså har HVB-formatet varit det som använts, även om det i förstone skapats för att möta behov som drogmissbruk eller benägenhet till suicid och liknande. Under våra samtal med såväl barn som bor i HVB-hem, som personal på boendena och kommunala företrädare har vi uppfattat att det finns ett önskemål om en annan form av boende, som mer är anpassat för den gruppen.

Som ett led i att samla tillsynen över HVB-hemmen övertog Socialstyrelsen tillsynsansvaret från Länsstyrelserna den 1 januari 2010. I grunden var detta klokt, men har medfört en uppstramad tillsyn som skapat bekymmer, inte minst när det gäller de boenden som härbärgerar ensamkommande asylsökande barn.

Det bekymmer som uppstår är att HVB-boendenas strikta regelverk inte sällan hämmar verksamheten för de ensamkommande, och krav på utformning och struktur lägger hinder i vägen för ett flexibelt och framsynt mottagande. Dessa bekymmer finns även när det gäller vissa

grupper av svenska barn som inte kan leva med sina föräldrar - till exempel till följd av dödsfall på grund av olyckor eller naturkatastrofer som tsunamin. Under mina samtal med såväl barn som bor i HVB-hem, som personal på boendena och kommunala företrädare har vi uppfattat att det finns ett önskemål om en annan form av boende, som mer är avpassat för den gruppen.

Det befintliga regelverket kring HVB tjänar i stort sitt syfte för ungdomar på glid. Men för de andra som av andra orsaker måste tas omhand i kommunerna ser jag som moderat ett behov som kanske bör mötas av en annan boendeform. En boendeform som medger mer flexibilitet och utslussning till eget ansvarstagande och vuxenliv.

En sådan boendeform - ett boende för vård och omsorg - skulle kunna utgöra ett välkommet tillskott i utbudet av alternativ vid en placering, oavsett om det handlar om svenska ungdomar, om ensamkommande asylsökande eller ensamkommande som fått uppehållstillstånd.

För oss är det självklart att dessa ungdomar förtjänar ordentliga insatser utformade efter deras behov, både vad gäller kommuner som tar ett långsiktigt ansvar och vad gäller utformningen av de insatser som sätts in när det gäller omvårdnaden.

TOBIAS BILLSTRÖM, M, är migrationsminister.